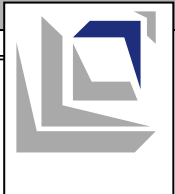

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди наставната програма по ликовно образование за VII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со пречки во психичкиот развој во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

АДАПТИРАНА
НАСТАВНА ПРОГРАМА
ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
ПРЕЧКИ ВО ПСИХИЧКИОТ
РАЗВОЈ

ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

VIII ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2014

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

Предметот ликовно образование претставува составен дел од концептот за деветгодишно образование. Се изучува како задолжителен предмет во третиот период од основното образование од VII до IX одделение со по два часа неделно, односно 72 часа годишно.

Ликовното образование нуди можност за стекнување трајни и употребливи знаења и вештини за ликовно изразување. Тоа им помага на учениците да го спознаат светот и да се интегрираат во него.

Преку наставата по ликовно образование се поттикнува психомоторниот, емотивниот и интелектуалниот развој на учениците, се развива и нивната фантазија и чувство за естетско проценување. Ученикот/ката учи да набљудува, да ги спознава уметничките вредности и да воспоставува врска со уметноста која ќе биде присутна во текот на целиот негов/нејзин живот.

Ликовното образование се темели на процесот на истражување и творењето. Тоа ги уважува и ги следи развојните фази на учениците за ликовно изразување и творење. Од наставникот бара креативен и флексибилен пристап во реализацијата на наставата според интересот и способностите на учениците.

Предложените активности и методи во наставната програма овозможуваат интеграција на содржините на програмата по ликовно образование со содржините на другите задолжителни изборни програми.

2. ЦЕЛИ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД VII ДО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученицата

- да ги проширува своите знаења за ликовниот јазик и ликовното изразување;
- да развива интерес, фантазија и креативност за ликовно изразување;
- да ги изразува самостојно и слободно своите сознанија, чувства, доживувања и впечатоци, мисли и фантазии со помош на ликовниот јазик и творештво;
- да ги применува стекнатите знаења и вештини за ликовно изразување;
- да ги негува културно-хигиено-техничките и работните навики;
- да гради позитивен однос кон културното наследство од различни етнички заедници;
- да стекне основни познавања од историјата на уметноста и теоријата на уметноста;
- да ја восприема природата и средината во којашто живее како естетска вредност, инспирација за ликовно истражување и простор за ликовно делување;
- да го почитува своето и ликовното изразување на другите;
- да се ослободува од стрес, емоционална напнатост преку ликовното изразување;
- да го проширува и применува знаењата во користењето на информатичката технологија во ликовното изразување.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА VII ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да запознава ликовни поими и да користи нови термини во наставата по ликовно образование;
- да користи разни ликовни материјали и да усовршува техники за цртање, сликање, обликување во просторот моделирање и градење, графика, визуелни комуникации и дизајнот во ликовното изразување;
- да ја развива способноста за аналитичко набљудување и забележување на слични и разновидни форми во природата и ликовните дела;
- да забележува, воочува и применува видови и богатство на линии и нивен сооднос;
- да стекнува сознанија за боите и нивните основни колористички односи;
- да го развива елементарно чувство за просторот (надворешен, внатрешен, природен, функционален);
- да умее да компонира ликовни елементи (линија, форма, боја, волуме, површина) и да формира естетска целина;
- да умее да направи избор на идеја, активност и средства и да состави ликовна творба;
- да умее вербално да ја објасни ученичката творба или уметничкото дело и да се поттикнува на сопствена естетска проценка;
- да прави разлика на уметнички дела од различни ликовни подрачја (цртање, сликање, графика, архитектура);
- да ги препознава визуелните медиуми и средства и нивна функција;
- да уме да ја користи компјутерската техника за ликовно изразување;
- да го развива интересот за естетските вредности создадени низ историјата.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Цртање (ориентационо 16 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да перцепира разлики на линеарни густини во природниот простор; -да се поттикнува да користи линии со различен интензитет; -да се оспособува да преставува текстура со користење линии со различни насоки и густини; -да компонира плоштини со различна текстурна вредност -да се оспособува да гради композиција со компонирање на линии, текстури, тонски вредности, големини; - да усовршува техники и постапки во цртањето зависно од средството за цртање; - да се поттикнува да изразува ритам и контраст на линии и облици; - да се поттикнува да користи постапка за добивање на различен тон и различен интензитет на линијата; - да стекнува вештини за употреба на пигментот како ликовен материјал; -да се поттикнува да ги усовршув вештините за користење на техниките цртање со лавиран туш; -да се запознае со делата на тројца истакнати автори (домашни и странски). 	<ul style="list-style-type: none"> Ликовни елементи и принципи во цртањето Средства за цртање и нивната употреба Цртање Естетско проценување 	<ul style="list-style-type: none"> Густина на линии (повторување) Кадрирање Тонска вредност Текстурна вредност Градација Плоштина Композиција 	<ul style="list-style-type: none"> -Набљудува (директно или преку фотографии и дуги визуелни средства) природни појави и на нив воочува тон, текстура, густина и карактер на линии-со помош на наставникот; -Преку цртање на линии со различен интензитет и испреплетеност, црта урбана средина и прикажува плоштини со различна тонска вредност; -со туш монохромно црта мртва природа и притоа изразува градација на тон, светло-сенка-прво црта наставникот, па по него ученикот; -Црта мотиви од непосредната околина кои овозможуваат примена на линијата како текстура, контура (инсекти, ентериер)-им се даваат неколку цртежи како примери; -Црта луѓе и животни во група и преку цртежот преставува активност и движење (спортисти, играорци, стадо) по даден пример; -Црта со пигменти и истражува разни постапки- со помош на наставникот; -Црта природа во различни годишни времиња и прикажува појави и слободно, креативно комбинира ликовни елементи и принципи- гледајќи дадени примери; -Набљудува постапка на кадрирање на линеарни содржини во природата; -Истражува постапки на забришување со крпче, памук и сл. кои му овозможуваат добивање на линии со различен тон и интензитет на линиите; -Набљудува цртежи од познати македонски и странски ликовни уменици, на нив ја воочува улогата на линијата во однос на бојата и обликот.

Сликање (ориентационо 20 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Да се поттикнува да ги воочува и користи во својот ликовен израз колористичките и другите естетски вредности во природата; -да се оспособува да ги воочува разликите и компонентите на визуелниот простор на уметничките дела; -да се поттикнува да прикажува форми кои се допираат, преклопуваат и разминуваат; -да користи предходни сознанија за мешањето на боите и самостојно да добива хроматски и ахроматски бои и односи на тонови; -да се поттикнува да применува при сликањето комплементарен контраст на бои; -да се оспособува да трансформира од хроматски во ахроматски композиции и обратно; -да се оспособува да врши синтеза на битното и елиминирање на небитните елементи и детали во сликањето; -да се поттикнува да истражува и користи разновидни сликарски текстури во творењето; -да се оспособува да ги усовршува техниките на сликање со акварел, 	<ul style="list-style-type: none"> Средства за сликање и нивната употреба Ликовни елементи и принципи во сликањето Сликање Колаж Естетскопроценување 	<ul style="list-style-type: none"> Хроматски и ахроматски бои Сликарска фактура Фигуративна композиција Нефигуративна композиција Валер 	<ul style="list-style-type: none"> -Заедно со наставникот набљудува и открива во непосредната околина мотиви за ликовен израз со боја -Слика облици кои се преклопуваат, допираат и смалуваат и изразува илузијана простор (пејсаж, улица, училница)-по даден пример со слика -слика и компонира плоштини со различна текстура и создава композиција- по пример од наставникот; -користи градација на тонот (валер) и слика мотиви од природата-во моментот да ја набљудува и слика природата -во техниката колаж креативно прикажува контраст на облици, големини, бои.-со дадени примери од наставникот -слика мотиви на кои преку бојата изразува чувства -Комбинира техники и користи разни постапки -На ликовни дела забележува фигуратива или нефигуративна композиција- со примери од наставникот

<p>гваж, пастел колаж; -да се запознае со неколку дела на основоположниците на современото македонско сликарство и две/три дела на познати светски автори.</p>			
---	--	--	--

Графика (ориентационо 12 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <p>-да се оспособува да воочува ахроматски тонови и светло - темен контраст во природата; -да се оспособува да изработува монотипија со контрасни бои; -да стекнува знаења за компјутерска графика и нејзина примена; -да се воведува во отпечатување графика во висок печат (линорез, картонпечат, гипсорез); -да се поттикнува да разликува графикаод компјутерска графика; -да се запознава со репродуктивна графика во еднаили две бои.</p>	<p>Средства за печатење</p> <p>Ликовни елементи во графиката</p> <p>Графика</p>	<p>Компјутерска графика</p> <p>Графички лист</p> <p>Репродуктивна графика</p> <p>Висок печат</p> <p>Рамен печат</p>	<p>-Заедно со наставникот ја набљудува непосредната околина и воочува светло- темен контраст; -Користи мотиви и црпи идеи за ликовен израз од своето опкружување од дадена слика; -Во техниката монотипија во две или повеќе бои преставува симетрија; -Со компјутер создава графика по сопствена замисла и истата ја отпечатува на принтер-но со предходен пример од наставникот; -Преку отпечатување на висок печат се запознава со графичкиот материјал,алатот и помагалата за печатење; -На картон печатот додава разни природни и вештачки материјали за да прикаже текстура.</p>

Скулптура (ориентационо 12 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <p>-да се запознава со минијатурна, галериска скулптура во отворен простор, монументална скулптура</p> <p>-да се оспособува да разликува типови на полна пластика</p> <p>-да сеоспособува во творењето да компонира големо-мало, плитко - длабоко, компакно, перфовирано, структурирано;</p> <p>-да се поттикнува да ги разбира сознанијата за феноменот на ликовната тродимензионалност од сопственото опкружување и предходните искуства</p> <p>-да сепоттикнува да применува при обликувањето разни постапки (градење, додавање, одземање, кинење, составување, врзување, превиткување, ковање)</p> <p>-да се оспособува да составува од готови (најдени предмети) и разновидни материјали (метал, дрво, хартија, пластика) ликовна целина</p> <p>-да се запознава со улогата на скулптурата и нејзините манифестации во секојдневниот општествен, културен, социјален, професионален и естетски живот.</p> <p>-да се запознае со дела на тројца познати автори (светски/и /или/домашни)</p>	<p>Средства за моделирање/градење (материјали и техники)</p> <p>Ликовни елементи и принципи во скулптурата (форма, простор, големина, структура, боја, линија, композиција, акцент, пропорција и др.)</p> <p>Моделирање/ градење</p>	<p>Композиција</p> <p>-Волумен</p> <p>-Плиток релјеф (барелјеф)</p> <p>-Длабок релјеф</p> <p>-Полна пластика</p> <p>-Минијатура</p> <p>-Галериска скулптура</p> <p>-Монумент</p>	<p>-Преку компаративен материјал да се запознае со видовите на тродимензионален израз (минијатура, мала скулптура, галериска скулптура, скулптура за отворен простор и монумент)</p> <p>наставникот да покажува, насочува</p> <p>-гостување на ликовен автор во училиштето</p> <p>-организирање форми на творење</p> <p>-да користи разни скулпторски материјали и алатки од дрво,метал,камен, пластика-да истражува и сензорно да ги забележува</p> <p>-да користи различни атипични материјали, алатки,предмети и помагала</p>

Дизајн и визуелни комуникации (ориентационо 12 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да го препознава значењето на единството, практичното и естетското во предметите за секојдневна употреба; -да се запознава со индустрискиот дизајн и неговата примена во секојдневниот живот; - да се оспособува да изработи дизајн за производ; -да се поттикнува да користи орнаменти, ритам; -да се поттикнува во народниот вез да препознава стилизирани форми и да ја открива нивната симболика; -да се оспособува да користи компјутер за изработка на дизајн. 	<p>Ликовни елементи и принципи во дизајот и визуелните комуникации</p> <p>Дизајн</p> <p>Визуелни комуникации</p>	<p>Амбалажа</p> <p>Омот</p> <p>Орнамент</p> <p>Индустриски дизајн</p> <p>Применета уметност</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Набљудува дела од графичкиот и индустрискиот дизајн- заедно со наставникот; -Разгледува амбалажа и омоти, го забележува дизајот-од омилена чоколада, храна; -Изработува нацрт за амбалажа- со даден пример; -Изработува нацрт за омот- по даден пример; -Користи ритам и црта дезен- по даден пример; -Стилизира форма од флората и фауната и ја користи ликовниот израз.-со помош на наставникот; -Декорира разни украсни предмети (чинии, грниња, шишенца, мали тегли ..); -Го користи орнаментот-по даден пример; -Применува сликарски, цртачки, скулпторски материјали и техники и истите по потреба ги комбинира.

Напомена за начинот на планирање и реализација на наставите програми

Во паралелките во Посебните основни училишта и во посебните паралелки при редовните училишта составот на учениците е хетероген. За учениците со посебни образовни потреби, согласно видот и степенот на попреченоста, треба да се практикува строго диференциран и индивидуализиран пристап во рамките на воспитно-образовниот процес. Ваквиот приод е во функција на нивните индивидуални специфични потреби, а се очекува да резултира со развивање на индивидуалните потенцијали и секако максимални академски постигања.

Значи наставниците кои реализираат настава со овие ученици треба:

- да се обидат при изготвувањето на планирањето (доколку видот и степенот на попреченоста на ученицитево паралелката го дозволува тоа) да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка;

-за учениците во паралелката чијвид и степен на попреченост не дозволува наставниците да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка, тогаш за нив треба дапланираат парцијална партиципација во рамките на содржините, целите и активностите кои ги реализира целата паралелка.

-доколку видот и степенот е многу сериозен наставникот пристапува кон изготвување на интеренидивидуален образовен план за тие ученици во рамките на адаптираните наставни програми при изготвување на ИОП наставникот може да користи наставни содржини и цели и од наставните програми од предходните учебни години. Кога наставникот во ИОП користи наставни содржинии цели и од наставните програми од предходните учебни години, треба да го наведе одделението, содржините, како и целта на нивно повторно обработување.

5. Карактеристика на учениците со пречки во психичкиот развој и ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Спецификите на учениците со пречки во психичкиот развој се јавуваат во темпото на развојот, кој најчесто е забавен.

Кај учениците со пречки во психичкиот развој се аспектирани степенот на интелигенција, квалитетот на перцепција, способностите за анализа и синтеза, мислењето и памтењето, вербалните способности, мотивацијата, како и моторните и социјалните компетенции.

Овие ученици се со сиромашен речник, недоволниот лексички фонд не им дозволува адекватно да ги изразат своите миси и истовремено му го отежнува разбирањето на искажаното од страна на соговорникот. Во говорните ситуации често употребуваат многу воопштени и несоодветни зборови.

Тешкотијата во ориентација во просторот претставува голем проблем при развивањето на способностите за читање, пишување и извршување на математичките операции, на ликовното изразување. Тешкотиите во памтењето доаѓаат до израз во спориот процес на памтење и отсуство на примена на техниките на запамтување. Секоја нова содржина треба да биде прилагодена на способностите на ученикот, адекватно дозирана со примена на соодветни и за ученикот интересни наставни средства. Неопходно е повеќе пати да се повторува на нови примери, со нови наставни средства и дидактички материјал. Се препорачува изготвување на индивидуализирани наставни ливчиња за повторување, утврдување, увежбување на одредени содржини.

Овие ученици најчесто учат по пат на имитации, затоа наставникот треба да биде во улога на модел кој учениците ќе го имитираат. Учењето на нови содржини треба да претставува надградување врз предходното знаење (секојдневните искуства) на учениците. При планирањето наставникот треба да го почитува принципот на функционално учење, наученото нна часот да биде практично и применливо во секојдневното живеење.

Учениците ќе бидат помотивирани, а интересот за учење ќе биде голем доколку натавната содржина е презентирана во вид на приказна, со стил близок и разбирлив за учениците. Треба да се избегнува оптоварување со фактографски податоци кои се речиси неупотребливи за оваа популација. Учениците треба да се постојано ангажирани, задоволни, а наставникот дискретно треба да ги има сите во фокус и секако да се обидува да одговори на нивните специфични потреби и афинитети.

Наставните содржини од предметот ликовно образование даваат можност за интегрирано целно и содржинско поврзување со останатите наставни предмети. Исто така, се дава можност за внатрешно интегрирано планирање на сите теми во согласност на потребите на учениците и планираните активности.

Годишен фонд на часови:

	ТЕМИ	Број на часови
1.	Цртање	16 часа
2.	Сликање	20 часа
3.	Скулптура	12 часа
4.	Графика	12 часа
5.	Дизајн и визуелни комуникации	12 часа
	Вкупно:	72 часа

* *Забелешка: Бројот на часовите е даден ориентационо.*

Наставни средства:

- ❖ разни извори на учење од непосредната околина (предмети во природата и околината);
- ❖ дидактички средства и материјали;
- ❖ визуелни средства (предмети од непосредната околина, репродукции, детски творби, апликации и сл.);
- ❖ слајдови, сликотници, списанија и сл.;
- ❖ аудиовизуелни средства (ТВ, ДВД-плеер, видео-плеер, дигитален фотоапарат, дигитална камера, мобилен телефон, компјутер и други средства зависно од предметот);
- ❖ Интернет, образовни софтвери.

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за ликовно творење, колективната соработка и сл. (формативно оценување).

Во текот на годината наставникот користи комбинација на описно и бројчено оценување. На крајот на наставната година се изведува само бројчена оценка.

Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се телели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во VII одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- Факултет за ликовни уметности – педагошки оддел
- Факултет за ликовни уметности – со дополнително положено група педагошки предмети
- Дополнителна дефектолошка дообразба.

9. Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по ликовно образование за VII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со пречки во психичкиот развој во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Бр. 11-14365/1 од 10.09.2014 година
Скопје

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор Зоран Мазновски, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор